

วิญญาณมนุษย์กับการพัฒนา

ระพี สาคริก

เมื่อมีการสัมมนาเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ของสังคมและการศึกษา มักมีผู้หยิบยกเอาประเด็นที่เกี่ยวกับ "ความมีวิญญาณของมนุษย์" ขึ้นมากล่าวเสมอ ๆ โดยการเน้นความสำคัญว่า ผู้ที่จะมีความสามารถในการใช้สิ่งใด ๆ ซึ่งตนเกี่ยวข้อง ให้บังเกิดผลดีได้อย่างแท้จริงนั้น จำเป็นต้องมีความรัก ความสนใจในสิ่งนั้น ๆ อยู่ในวิญญาณของตนเอง ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้นี้ เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป.

หันกลับมาสู่อีกมุมหนึ่งของบรรยากาศทางวิญญาณ เมื่อได้มีใครสักคนหนึ่ง หยิบยกเอาปัญหาขึ้นมาถามว่า วิญญาณของมนุษย์มีจริงหรือไม่ คนทั่วไปก็มักเกิดความมีคตินต์สงสัย แม้แต่ผู้ที่ได้เคยกล่าวในห้วงสัมมนาเองถึงความสำคัญของวิญญาณมนุษย์ บางคนเมื่อได้เข้ามาสู่อากาศเช่นนี้ ก็ทำให้พวกเขาทำอะไรไม่ออก มีบางคนพยายามพิสูจน์ด้วยการจุดธูปเทียนบูชา ทำให้รู้สึกเชื่อกันจนวุ่นวายเลยทำให้เกิดความสับสนกันยกใหญ่.

ถ้าหากเรายังไม่ทราบว่า วิญญาณคืออะไร มีจริงหรือไม่ เราก็คงไม่อาจก้าวไปสู่ การพัฒนาคนให้สามารถรู้ สามารถปฏิบัติ ในสิ่งทั้งหลายจากวิญญาณของแต่ละคนได้.

ลองหันมาพิจารณาดู ด้วยการตั้งคำถามอย่างธรรมดา ๆ ว่า ในเมื่อมนุษย์ผู้มีชีวิต ไม่เพียงแต่อยู่ในสภาวะความมีชีวิตเท่านั้น แต่ยังมีจิตใจ ซึ่งมีจิตสำนึก อันหมายถึงการมีศูนย์กลางอยู่ในจิต เป็นธรรมชาติ บุคคลนั้นอยู่กับความสำนึกถึงร่างกายตนเอง และสิ่งภายนอกร่างกายบางสิ่งบางอย่างเป็นพิเศษเหนือสิ่งอื่น ๆ สามารถปล่อยพลังออกมาจากส่วนลึกดังกล่าว เพื่อผลักดันให้ตนเองกระทำการบางสิ่งบางอย่างโดยหวังให้สิ่งซึ่งจิตตนเองผูกพันเป็นพิเศษ ได้แปรสภาพไปตามความต้องการของตน ศูนย์พลังธรรมชาติดังกล่าวมาแล้วนี้ มีพลังเข้าบรรจุอยู่นับตั้งแต่ชีวิตเกิดมา จนไปสู่ความสิ้นสภาพในเมื่อชีวิตดับ หากแต่อาจบางคนอาจถูกพลังจากภายนอก เข้าไปมีอิทธิพลข่มไว้หรือครอบงำไว้เหนือกว่า หลังจากได้เกิดมาแล้ว และสัมพันธ์กับบรรยากาศจากภายนอกที่ตรงข้ามกันกับการเพิ่มพูนพลังอันแท้จริงในส่วนลึก บุคคลผู้นั้นก็จะอ่อนหรือสูญเสียพลังในตัวตนเองไป.

"การรู้วิญญาณมนุษย์ได้ถึงส่วนแท้ ย่อมถือได้ว่าเป็นการมีมนุษยธรรม"

"มนุษยธรรม เป็นพื้นฐานของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ได้ผลอย่างแท้จริง"

วิญญาณ ถือได้ว่าเป็นพลังพื้นฐานที่แฝงเร้นอยู่ในชีวิตมนุษย์ทุกคนทุกนามซึ่งเกิดมาในโลก และวิญญาณที่อยู่ในชีวิตของแต่ละคน ต่างก็มีธรรมชาติยึดเพี้ยนกันไป สืบเนื่องมาจากปฐมกำเนิดอันเป็นที่มาของชีวิตนั้น ซึ่งบางคนอาจกล่าวได้ว่า เป็นผลกระทบจากกรรมซึ่งได้กระทำมาในอดีต.

อย่างไรก็ตาม ธรรมชาติได้กำหนดให้มนุษย์จำเป็นต้องอยู่ร่วมกัน มนุษย์แต่ละคนที่เกิดมา จึงมีการให้ความสำคัญและความรักแก่เพื่อนมนุษย์ด้วยกันเอง เป็นอุปนิสัยธรรมชาติ เหมาะที่จะเป็นผู้เรียนรู้และเป็นครูซึ่งกันและกัน และมีการเสริมควยแนวคิด แนวแห่งความดีที่ไม่สนใจต่าง ๆ กัน เช่นรักการประดิษฐ์คิดค้นทางวัตถุ สนใจในการศึกษาค้นคิดสิ่งทั้งหลายที่เกี่ยวกับชีวิตและธรรมชาติของสิ่งที่อยู่ในตนเอง และรอบ ๆ ตัว บางคนก็รักและรู้สึกท้อแท้กับชีวิตที่มีการต่อสู้และหาประสบการณ์.

สิ่งที่ได้หยิบยกมากล่าวนี้ เป็นตัวอย่างของผลความแตกต่างกันทางรูปแบบของวิญญาณซึ่งฝังลึกอยู่ในส่วนลึกของชีวิตแต่ละคน และถือได้ว่าเป็นพื้นฐานธรรมชาติที่รองรับความมีคุณค่าและความสามารถ ดังนั้น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยหวังมุ่งไปสู่ความมีคุณภาพและความสามารถอันแท้จริง เพื่อสนองการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจให้ถึงพื้นฐาน จึงไม่ควรมองข้ามความสำคัญของวิญญาณธรรมชาติของมนุษย์แต่ละคนไป ในอันดับแรก.

นอกจากการที่ชีวิตมนุษย์เมื่อเริ่มเกิดมา จะมีวิญญาณธรรมชาติฝังอยู่ในส่วนลึกแล้ว หลังการเริ่มต้นชีวิต แต่ละคนต่างก็จะเริ่มถูกฉายไว้ด้วยอิทธิพลของสี่สรรต่าง ๆ จากภายนอก มีทั้งสี่ซึ่งส่งผลให้เกิดความเป็นตาเห็นใจอันเป็นสี่ธรรมชาติเอง และสี่แห่งความร้อนรุ่ม ทำให้เกิดการกระวนกระวายใจ ซึ่งสืบเนื่องมาจากวัตถุที่เป็นสิ่งประจักษ์อันเกิดจากอคติมนุษย์ด้วยกัน หากปล่อยให้เป็นไปตามกาลเวลา โดยปราศจากการจัดการ เพื่อให้ชีวิตดำเนินไปบนพื้นฐานอันเป็นสัจจะหรือเหตุผลอันแท้จริง นาน ๆ ไป ชีวิตก็จะถูกกลืนไปด้วยความหนาแน่นของสี่สรรซึ่งถูกฉายไว้เพียงภายนอก กลบพลังที่เกิดจากพลังวิญญาณอันแท้จริง ทำให้คุณค่าและความสามารถภายในถึงสูญหายไปอยู่ในสภาวะไร้ประโยชน์.

ไม่ว่าชีวิตมนุษย์ที่เกิดมาแล้ว จะถูกฉายไว้ด้วยสี่อะไรก็ตาม ผู้ที่ชื่นชมว่า เขาเป็นคนสวยงามและมีคุณค่า คงจะได้แก่ผู้ที่นับเขา หรือเห็นเขาถูกฉายไว้ด้วยสี่ที่ตนเองชอบ บุคคลผู้ซึ่งตกอยู่ในสภาพที่ถูกฉายไว้ด้วยสี่ดังกล่าว ก็คงจะได้แต่เดินอวดสี่ซึ่งตนถูกฉายไว้ ให้กลุ่มชนผู้ชอบสี่นี้ได้ชื่นชมตนเอง เกิดความหลงตนเองพอกพูนขึ้นภายในกลุ่มชนแคบ ๆ ซึ่งตอบสนองความต้องการส่วนตัวแก่เขาด้วยความชื่นชมยินดี ผู้ที่ตกอยู่ในสภาวะเช่นนี้ ไม่อาจนำเอาพลังวิญญาณอันแท้จริงภายในตนเองออกมา เพื่อผลักดันการสร้างสรรคซึ่งสะท้อนผลความมีคุณค่าและความสามารถอันแท้จริงของชีวิตตนเองได้ ยิ่งกว่านั้น

นี้สัจจะความเคยชินซึ่งเกิดจากการถูกฉาบไว้ด้วยสีจากภายนอก ยังส่งผลกระทบ เปลี่ยนทัศนคติให้เขาเข้าใจไปอีกว่า สิ่งที่ถูกฉาบไว้ภายนอกนั้น คือคุณค่าความสามารถของเขา ชีวิตคนดังกล่าว ได้ถูกแปรสภาพไปเป็นชีวิตซึ่งมีความเย็นชาต่อการคิดริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ บนความภูมิใจของตนเอง และในมุมกลับ เขาจะรู้สึกได้ว่า ทุกสิ่งทุกอย่างที่เขาทำ เป็นสิ่งดีเหนือผู้อื่นอยู่แล้วทั้งสิ้น อย่างที่เรามากักกล่าวกันว่า "โลกนี้เป็นของฉัน".

ระบบการศึกษาที่น่าจะถือได้ว่า พัฒนามนุษย์เพื่อมุ่งเน้นความมีคุณภาพและความสามารถ น่าจะเป็นระบบการศึกษาที่ไม่เพียงแต่พัฒนาชีวิตมนุษย์ไปสู่การรู้ เรื่องทางวัตถุที่เก่งกาจ สามารถสร้างส่วนประกอบทางวัตถุเพื่อการเสริมชีวิตตนเองและหมู่คณะ แต่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพัฒนาวิญญานธรรมชาติ ที่ฝังอยู่ในส่วนลึกของชีวิตมาตั้งแต่เริ่มเกิด ให้สามารถดำรงคงเป็นฐานในการแสดงออกของชีวิตอยู่ และเจริญงอกงามขึ้นมาบนฐานของตนเองในแต่ละคน เพื่อให้คนที่เติบโตขึ้นมา เป็นผู้ที่มีพื้นฐานความสามารถอันแท้จริง และอุทิศตนเองด้วยวิญญาน ให้แก่งานและหน้าที่ความเป็นมนุษย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ ระบบและวิธีการให้บริการการศึกษา จะต้องมิใช่สิ่งที่สร้างภาพสะท้อน ซึ่งเปรียบเสมือนกับ การนำสีใด ๆ ไปพยายามฉาบไว้ภายนอกคน ด้วยอคติเพียง เพื่ออยากให้กลุ่มผู้ทาสีหรือเคยชินกับสีนั้นได้ชื่นชมว่า ผู้ถูกทาสีนั้น เป็นคนที่สวยงามในสายตาของเขา แต่ปิดกั้นอิสระภาพทางวิญญานอันแท้จริงของเขาไว้.

คนเราแต่ละคน ต่างก็มีอคติ ไม่มากก็น้อย นอกจากนั้นการเกิดมาของแต่ละคน ก็ยังเกิดมาท่ามกลางสภาพแวดล้อมซึ่งมีความแตกต่างกัน และต่างกาลเวลากัน ผู้ที่เกิดมาก่อน ย่อมมีส่วนร่วมกันกับอิทธิพลจากภายนอกซึ่งมีบทบาทในการฉาบสีนานาชนิดตามอคติของตน ให้แก่คนที่เกิดมาภายหลัง ดังนั้นระบบและวิธีการให้บริการการศึกษาที่ถูกกำหนดขึ้นโดยชนรุ่นก่อน จะมีลักษณะและรูปแบบ ที่เปรียบเสมือน การฉาบสีให้แก่นชนรุ่นหลังมากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับคุณภาพอันแท้จริงของจิตและวิญญานของชนรุ่นที่มาก่อนเป็นสำคัญ ถ้าหากมีผลฉาบสีหนาหรือรุนแรงมากเพียงใด ย่อมถือได้ว่า เป็นระบบและวิธีการทำลายคุณภาพและความสามารถอันแท้จริงของชนรุ่นหลังร้ายแรงมากเพียงนั้น.

การมองเห็นว่า ชนชั้นมันสมองที่เรียนรู้วิชาการมาแล้วอย่างมากมาย ได้ไหลไปสู่ต่างประเทศ เป็นการมองเห็นที่ลึกซึ้งถึงพื้นฐานจริงแล้วหรือ หรือว่า เรามองดูส่วนที่เป็นปลายเหตุเท่านั้น หากหันทิศทางการมองเห็นลงสู่เบื้องล่าง อันเป็นส่วนพื้นฐาน หรือ มองลงสู่พื้นดินอันเป็นส่วนที่ชีวิตเราเองยืนอยู่ เราจะได้พบกับภาพที่เป็นสัจจะอีกภาพหนึ่ง คือ วิญญานธรรมชาติอันมีสมองเป็นเครื่องมืออันนั้น ได้ถูกฝังจมอยู่ในส่วนลึกของตัวเราในแต่ละคน ตั้งแต่ยังเยาว์วัยเป็นระยะเวลาอันยาวนานของชีวิต จนเสื่อมคุณภาพไปเอง เพราะการให้บริการการศึกษาแบบทาสี ที่ฉาบไว้หนามากยิ่งขึ้นเป็นลำดับ จนกระทั่งปิดกั้นส่วนที่เป็นพลังวิญญานอันแท้จริงไว้อย่างที่เราเรียกกันตามภาษาชาวบ้านว่า "ฝังไว้อย่างไม่ได้ผูกได้เกิด"นั้น ได้ทำ

ให้เราสูญเสียพลังอันล้ำค่าของมนุษย์ ในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจไปมากมายมหาศาลเพียงใด.

อนึ่ง ไต่กล่าวไว้แล้วว่า พลังวิญญาณอันแท้จริงของแต่ละคน ส่งผลออกมาด้วยรูปแบบต่าง ๆ กัน นอกจากนั้นแล้ว บ่อเกิดแห่งพลังซึ่งอยู่ในส่วนลึก และแรงผลักดันออกมาสู่ภายนอกของแต่ละชีวิต ย่อมไม่เท่ากันด้วย แม้ระบบและวิธีการศึกษาจะมีผลเสมือนฉายสีจากภายนอก หนามากเพียงใดก็ตาม แต่ก็ยังมีพลังวิญญาณของบางคน สามารถผลักดันสิ่งที่ถูกฉาบไว้ ออกมาปรากฏภายนอกได้ ในมุมมอง ชีวิตและความคิดอ่านของคนเหล่านี้ จะถูกกลุ่มพลังฉาบสีมองเห็นว่า เป็นคนคิดนอกคอก นอกรูปแบบของสังคมที่ตนอยู่.

ระบบการศึกษาที่ระบบสังคม เป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงถึงกันและกันอย่างใกล้ชิด ผลผลิตทางความคิดซึ่งเกิดนอกขอบข่ายของผลจากระบบการศึกษา จึงเป็นสิ่งที่สังคมยอมรับได้ยาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าหากบรรยากาศในกระบวนการศึกษาไม่อาจส่งผลผลักดันให้ระบบสังคมมีการพัฒนาตัวเองไปสู่ส่วนลึก หรือส่วนที่เป็นสัจจะ เพื่อการ เปิดโอกาสให้วิญญาณอันทรงคุณค่าของชีวิตมนุษย์ภายในระบบ สามารถแสดงพลังออกได้ มนุษย์ผู้มีความสามารถอันแท้จริง ก็จะถูกกีดกันออกไปสู่ภายนอกสังคมอย่างไร้ความหมาย.

เราถือว่า ทรัพยากรมนุษย์เป็นพื้นฐานของการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาการเกษตร อุตสาหกรรม หรือพาณิชยกรรม หรือ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาวิชาการในสาขาวิทยาศาสตร์ ศิลปศาสตร์ ก็ตาม ถ้าหากเราไม่อาจพัฒนามนุษย์ให้วิญญาณของเขาสามารถแสดงพลังออกมาสู่ภายนอกได้ หรือ ในมุมมอง เราไม่อาจเปิดช่องทางให้ ทรัพยากรจากภายนอกสามารถเข้าถึงจิตสำนักอันแท้จริงของมนุษย์ได้ ย่อมถือได้ว่า "เราสูญเสียคุณค่าและความสามารถอันแท้จริงซึ่งถือได้ว่า เป็นหัวใจสำคัญของมนุษย์ ในทรศนะของการพัฒนา".